

coins is a shortcoming of the legislation of Ukraine that needs to be eliminated. 2. Payment tokens have the economic functions of a means of circulation, payment, accumulation, measure of value, as well as the main legal function – a legal means of payment. 3. Money signs are symbolic or fiat money, due to the lack of their provision by any monetary standard. 4. Although money is a separate object of civil rights, different from things, the law extends the legal regime of property to banknotes, which indicates the need for further research into this legal phenomenon. 5. The provisions of the law, which define currency signs as an «unconditional obligation of the NBU», should be understood as a public legal obligation of the state regulator aimed at ensuring the stability of the purchasing power of the hryvnia and the functioning of money circulation on the territory of Ukraine.

Key words: money, cash, cashless money, unprepared money, digital money, legal means of payment, bank, non-banking payment establishment, a thing, obligation, right of demand.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-525-534

УДК 347.92

Г. П. ТИМЧЕНКО,
доктор юридичних наук*
ORCID: 0000-0003-4263-9948

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджується місце правил щодо забезпечення доказів у структурі доказування обставин цивільних справ, поняття та процесуальна форма забезпечення доказів у цивільному судочинстві. Проаналізовано сучасні теоретичні підходи до поняття забезпечення доказів у цивільному судочинстві та проблемні аспекти законодавчого регулювання доказової діяльності.

Ключові слова: забезпечення доказів, доказування, засоби доказування, цивільне судочинство, судові процедури.

Tymchenko Hennadii. Some problematic issues of the institute of securing evidence in civil proceedings

The article examines the place of the rules on securing evidence in the structure of proving the circumstances of civil cases, the concept and procedural form of securing evidence in civil proceedings. The author analyzes modern theoretical approaches to the concept of evidence in civil proceedings and problematic aspects of legislative regulation of evidence.

Key words: provision of evidence, proof, means of proof, civil proceedings, judicial procedures.

Актуальність. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) містить положення про поняття «докази», критерії їх належності і допустимості, процедури подання доказів у справі і розпорядження ними, а також встановлюють порядок з'ясування обставин справи і дослідження доказів і закріплюють процедуру такого дослідження. Ці положення мають фундаментальне значення для всієї системи цивільного судочинства. Проте певної уваги потребує інститут забезпечення доказів у цивільному судочинстві.

Огляд літератури. До окремих аспектів проблеми забезпечення доказів у цивільному судочинстві зверталися В. Д. Андрійцю, Ю. В. Білоусов, С. С. Бичкова, Ж. В. Васильєва-Шаламова, О. О. Грабовська, М. О. Гетманцев, А. С. Зеленьяк, А. Ю. Каламайко, В. В. Комаров, Т. М. Кучер, О. В. Рожнов, В. І. Тертишніков, С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, А. С. Штефан, М. М. Ясинок та інші правознавці.

* Tymchenko Hennadii, Doctor of Juridical Sciences

Постановка проблеми. Особливості порядку дослідження обставин у справі визначають концептуальну основу доказового права і його реалізації у цивільному судочинстві. Не ставлячи перед собою завдання вирішення всіх існуючих проблем у сфері судового доказування, спинимося лише на деяких дискусійних питаннях функціонування інституту забезпечення доказів у цивільному судочинстві.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає в дослідженні місця правил щодо забезпечення доказів у структурі доказування обставин цивільних справ, поняття та процесуальної форми забезпечення доказів у цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. В основі здійснення доказової діяльності функціональні принципи цивільного процесу, серед яких прийнято виділяти принципи змагальності, диспозитивності та процесуальної рівноправності сторін. Ці принципи не лише визначають обсяг прав та обов'язків сторін, вони є гарантіями забезпечення права на справедливий судовий розгляд.

Принцип змагальності як конституційна засада правосуддя набув відображення в галузевому законодавстві. Відповідно до ст. 12 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом. Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій.

У сучасній юридичній літературі пропонується таке визначення доказування: це урегульована масивом законодавства діяльність сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, спрямована на обґрунтування вимог чи заперечень. Роль суду в цій сфері правовідносин – встановлення фактів та обставин, на які сторони й інші особи, які беруть участь у справі, посилаються на обґрунтування своїх вимог і заперечень, у спосіб передбачений законом¹. Не спиняючись докладно на існуючих наукових підходах до доказування, лише зазначимо, що вони так чи інакше призводять до виділення основних стадій доказування. Як правило, йдеться про такі традиційні етапи доказування, як: твердження про факти; зазначення доказів; подання доказів; витребування доказів; дослідження доказів; оцінка доказів.

Першою стадією процесу доказування прийнято називати твердження про факти. Цивільний процесуальний закон передбачає обов'язок позивача вказати в позовній заяві обставини, що обґрунтовують позовні вимоги, а також докази, що підтверджують ці обставини. Очевидно, що обставини, які обґрунтовують позовні вимоги, є предметом судової діяльності й надалі, за послідовного розвитку цивільних процесуальних правовідносин. У межах цієї стадії визначається коло фактів, з якими пов'язано виникнення суб'єктивних матеріальних прав і обов'язків сторін у тій чи іншій справі і форму-

вання юридико-фактичного складу у справі в цілому, що є взаємозалежним від предмета позову².

Наступною стадією процесу доказування є вказівка на докази, що підтверджують позовні вимоги. З посиланням на положення цивільного процесуального законодавства, що зобов'язують вказати на докази, дослідники змістом етапу, що розглядається, вважають інформацію, повідомлення про конкретні засоби доказування, на підставі яких підтверджуються наявність чи відсутність викладених обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін³.

Збирання і подання як процесуальні дії, що пов'язані з зосередженням доказового матеріалу в сторін і передачею їх суду, становлять зміст наступного етапу процесу доказування. Головне, для чого існує подання доказів – фактичне передавання доказів у розпорядження суду. За змістом закону такі дії є юридичним обов'язком, хоча це положення законодавства та доктрини вбачається дискусійним через можливість сторін вільно розпоряджатися належними їм правами. Загалом, тенденції у сфері доказового права сьогодні такі, що дедалі більшої кількості цивільних процесуальних дій законодавець має намір надати характеру юридичного обов'язку.

Іноді стадією процесу доказування називають витребування доказів. Ми вважаємо, що це не зовсім правильно. Якщо доказова діяльність властива лише сторонам, немає підстав вважати ці функції суду частиною процесу доказування. Навпаки, суд здійснює сприяння сторонам, у випадках та порядку, передбаченому законом.

Дослідження доказів безсумнівно є стадією доказування, адже без з'ясування змісту відомостей, що містяться в доказах, діяльність з їх подання, витребування, забезпечення не матиме сенсу. Наповнення доказами матеріалів справи не утворить можливості встановлення її обставин, якщо докази не будуть досліджені. Фактична наявність доказу у справі означає лише доступ до цього доказу, однак не знання про його зміст. Мета доказування спрямовує його суб'єктів до того, щоб уся інформація, яка має значення для справи, стала відомою, а одержання цієї інформації щодо обставин, які не звільнені від доказування, відбувається не інакше, ніж шляхом дослідження доказів.

Останньою стадією процесу доведення прийнято вважати оцінку доказів. У законі наголошується, що суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Не вступаючи в дискусію щодо кола суб'єктів оцінки доказів, лише зазначимо, що оцінювання доказів перебуває виключно в компетенції суду. Не змінює стан речей і необхідність сторін при збиранні та поданні доказів враховувати правила про їхню належність та допустимість.

У сучасній цивільній процесуальній літературі висловлюються різні думки щодо сутності інституту забезпечення доказів.

С. Я. Фурса, Т. В. Цюра під забезпеченням доказів розуміють спеціальні заходи, які можуть здійснюватися лише судом і передбачають два шляхи застосування: як безпосередньо судом, що розглядає справу, так і іншим судом у порядку окремого доручення, але за ініціативою заінтересованих осіб. На думку авторів, будь-які дії проводяться судом за ініціативою сторін і спрямовані на встановлення обставин справи шляхом надання суду для оцінки доказів, мають розцінюватися як способи забезпечення доказів.

С. І. Царенко зазначає, що забезпечення доказів – це вжиття судом невідкладних заходів до закріплення у визначеному процесуальному порядку фактичних даних з метою використання їх як доказів при розгляді цивільних справ. Забезпечення доказів є процесуальною фіксацією доказів судом, якщо згодом їх подання стане неможливим або утрудненим.

А. С. Штефан у забезпеченні доказів убачає сприйняття та вивчення інформації про факти, які можуть мати значення для вирішення справи, а також закріплення і збереження за допомогою технічних засобів результатів дослідження з метою їх подальшого відтворення.

Для Ю. Ю. Рябенко забезпечення доказів – це оперативне закріплення у встановленому цивільним процесуальним законом порядку відомостей про факти, яке вчиняється суддею з метою використання їх як доказів при розгляді та вирішенні цивільних справ у суді⁹.

Як бачимо, вітчизняні дослідники, характеризуючи сутність інституту забезпечення доказів у цивільному судочинстві, акцентують свою увагу на різних його складових. Для одних вчених забезпечення доказів проводиться з метою процесуального закріплення доказів і можливості їх використання при розгляді та вирішенні цивільної справи. При цьому автори упускають з виду особливості здійснення сторонами у справі доказової діяльності, спрямованої передусім на підтвердження або спростування вимог або заперечень, що висуваються. У такому сенсі забезпечення доказів правомірно розглядати як допоміжний засіб, сприяння суду для їх отримання за дотримання низки умов, установлених законом.

Вивчаючи основоположні ознаки забезпечення доказів у цивільному судочинстві, зокрема мети формування такого правового інституту, деякі правознавці часто використовують категорії збереження, фіксація, закріплення та ін. Навряд чи всі згадані терміни можна використовувати як синонімічні. Особливо привертає увагу термін збереження. З урахуванням етимології цього слова, йдеться про те, що за допомогою процедури забезпечення доказів, необхідний доказ буде збережено, він нікуди не зникне і водночас це положення буде зафіксовано.

У цитованих визначеннях забезпечення доказів автори дають різне трактування предмета забезпечення. В одних випадках – це відомості про факти, в інших випадках – це вже відомості про обставини справи, ще в інших – це

інформація про факти тощо. Це продовження наукової дискусії щодо розуміння основних понять і категорій доказового права – судових доказів і предмета доказування у цивільних справах.

Перелік можливих способів забезпечення доказів зазначено у ст. 116 ЦПК України та є відкритим. Так, способами забезпечення доказів є допит свідків, призначення експертизи, витребування та огляд доказів, у тому числі за їх місцем знаходження, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів. Аналізуючи ці законодавчі норми, дослідники вважають, що допит свідків і огляд речових і письмових доказів є способами дослідження доказів, а не їх фіксації. Тому способами забезпечення доказів є лише виклик свідків в судові засідання та призначення огляду доказів¹⁰. Звернемося до цивільного процесуального законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 237 ЦПК України, речові та електронні докази оглядаються судом або досліджуються ним іншим способом, а також пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках – також експертам, спеціалістам і свідкам. Особи, яким пред'явлено для ознайомлення речові та електронні докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з оглядом. Ці заяви заносяться до протоколу судового засідання. Тобто огляд речових та електронних доказів є способом їх дослідження. Отже, забезпечення доказів у цивільному судочинстві правомірно розглядати й як діяльність сторін, спрямовану на отримання необхідних доказів за дотримання умов, передбачених законом і як діяльність суду, що сприяє у збиранні та поданні доказів.

У вітчизняному цивільному процесуальному законодавстві процедурам забезпечення доказів присвячено статті 116–119 ЦПК України. Вони регламентують вимоги до форми та змісту заяви про забезпечення доказів, умови та час пред'явлення такої заяви, процесуальний порядок розгляду цього питання та низку інших.

Суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений або збирання або подання відповідних доказів стане згодом неможливим чи утрудненим (ст. 116 ЦПК України).

Відповідно до ст. 117 ЦПК України у заяві про забезпечення доказів зазначається:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку та адресу електронної пошти, за наявності;

3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) іншої сторони (сторін), якщо вона відома заявнику, а також якщо відомі відомості, що її ідентифікують: її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти;

4) докази, забезпечення яких є необхідним, а також обставини, для доказування яких вони необхідні;

5) обґрунтування необхідності забезпечення доказів;

6) спосіб, у який заявник просить суд забезпечити докази, у разі необхідності – особу, у якій знаходяться докази;

7) перелік документів, що додаються до заяви.

Як бачимо, у ЦПК України у редакції 2017 р. було дещо розширено перелік вимог, яким має відповідати заява щодо забезпечення доказів. Раніше у цивільному процесуальному законі передбачався лише обов'язок вказати на докази, які необхідно забезпечити; обставини, що можуть бути підтверджені цими доказами; обставини, які свідчать про те, що подання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим, а також справу, для якої потрібні ці докази. При цьому у ст. 183 ЦПК України йдеться про загальні вимоги до змісту та форми письмових заяв, клопотань та заперечень. Вважаємо, що вони повинні враховуватись і при поданні заяви про забезпечення доказів.

Закон обумовлює можливість подання заяви про забезпечення доказів до відкриття провадження у цивільній справі. Так, заяву про забезпечення доказів може бути подано до суду як до, так і після подання позовної заяви. Крім того, при визначенні повноважного суду законодавець виходить з того, що забезпечення доказів до подання позовної заяви здійснюється судом першої інстанції за місцезнаходженням засобу доказування або за місцем, де повинна бути вчинена відповідна процесуальна дія. Забезпечення доказів після подання позовної заяви здійснюється судом, який розглядає справу.

У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної заяви заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів (у первісній редакції ЦПК України цей строк становив три дні) з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів.

Враховуючи положення цивільного процесуального законодавства є підстави вважати, що інститут забезпечення доказів стосується лише позовного провадження. Зокрема, суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази. Заява про забезпечення доказів може бути подана до суду як до, так і після подання позовної заяви. У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної заяви заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів з дня

постановлення ухвали про забезпечення доказів. У разі неподання позовної заяви у зазначений строк, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження суд скасовує ухвалу про вжиття заходів забезпечення доказів не пізніше наступного дня після закінчення такого строку або постановлення судом ухвали про повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження.

Якщо ухвала про забезпечення доказів на момент її скасування була виконана повністю або частково – отримані судом докази (показання свідків, висновки експертів тощо) не можуть бути використані в іншій справі.

Особа, яка подала заяву про забезпечення доказів, зобов'язана відшкодувати судові витрати, а також збитки, спричинені у зв'язку із забезпеченням доказів, у разі неподання позовної заяви у строк, зазначений у частині п'ятій цієї статті, а також у разі відмови у позові.

Отже, вітчизняний законодавець, регламентуючи багато аспектів процедури забезпечення доказів (строки подання такої заяви, особливості руху в суді та наслідки ініціації питань забезпечення доказів), її реалізацію бачить виключно у позовному провадженні. Хоча у процесуальній літературі можна зустріти пропозиції щодо розширення дії інституту забезпечення доказів.

Деякі дослідники вважають, що, регламентуючи апеляційне, наказне, окреме провадження, перегляд справи за нововиявленими та виключними обставинами, ЦПК України у статтях 163, 297, 302, 306, 311, 318, 321, 330, 335, 340, 344, 348, 356, 426, а також при поданні заяв по суті справи, передбачає необхідність при зверненні зазначати дані, факти, обставини, які за змістом ст. 81 повинні бути підтверджені доказами, що обумовлює необхідність заволодіння ними заінтересованими особами. Тож використання інституту забезпечення доказів має поширюватись на наведені види проваджень. Крім того, зважаючи на певну усіченість принципу змагальності в окремому провадженні суд повинен бути наділений повноваженнями, які дають змогу не тільки витребувати докази з власної ініціативи згідно з ч. 2 ст. 294 ЦПК України, а й можливість застосувати увесь спектр способів забезпечення доказів, адже він фактично підміняє собою опонента в силу специфіки справ. Також не повинна виключатися можливість забезпечення доказів для забезпечення позову, а саме: для отримання вихідної інформації, яка необхідна заявнику для забезпечення позову¹¹.

Певною новелою ЦПК України у редакції 2017 р. стала можливість використати інститут забезпечення доказів під час розгляду справи міжнародним комерційним арбітражем чи третейським судом. Щоправда, закон спеціально закріплює умови такого використання.

Так, заява про забезпечення доказів у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, подається до апеляційного суду за місцезнаходженням боржника або доказів, щодо яких сторона просить вжити заходів забезпечення, або майна боржника, або за місцем арбітражу, третейського розгляду.

До заяви про забезпечення доказів у справі, яка передана на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду додається копія позовної заяви, поданої до міжнародного комерційного арбітражу, третейського суду, документ, що підтверджує подання такої позовної заяви згідно з відповідним регламентом (правилами) арбітражу, третейського суду, та копія відповідної арбітражної угоди або угоди про передання спору на вирішення третейського суду.

Цивільний процесуальний закон передбачив такий порядок розгляду заяв щодо забезпечення доказів.

Заява про забезпечення доказів розглядається в судовому засіданні в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом, з особливостями, встановленими цією статтею. Заява розглядається не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду. Заявник та інші особи, які можуть отримати статус учасників справи, повідомляються про дату, час і місце судового засідання, проте їх неявка не перешкоджає розгляду поданої заяви.

Розгляд заяви про забезпечення доказів може бути дозволений і без повідомлення заінтересованим особам. Суд за клопотанням заявника може забезпечити докази без повідомлення інших осіб, які можуть отримати статус учасників справи: 1) у невідкладних випадках; 2) якщо неможливо встановити, хто є або стане такими особами; 3) у разі, якщо повідомлення іншої сторони може унеможливити або істотно ускладнити отримання відповідних доказів.

За результатами розгляду заяви про забезпечення доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи відмову у задоволенні заяви. У разі задоволення заяви суд в ухвалі зазначає доказ, а також дії, що необхідно вчинити для його забезпечення.

Жодних інших вимог до змісту ухвали про забезпечення доказів цивільне процесуальне законодавство не містить. При цьому в законі встановлено загальні вимоги, яким мають відповідати ухвали суду.

Висновки. Змагальні та диспозитивні засади зумовлюють вільне розпорядження сторін належними їм правами, покладання на сторони тягара доведення своїх вимог і заперечень, наявність рівних можливостей у доказуванні перед судом своєї правової позиції, елементи судового керівництва в цивільному процесі. У своїй сукупності ці засади визначають особливості характеру процесуальної діяльності з установлення обставин цивільних справ.

Процедури забезпечення доказів є важливим елементом механізму реалізації доказових прав сторін, зокрема права на збирання та подання доказів. Оскільки не завжди з різних обставин необхідні докази є в розпорядженні сторін. При цьому можливість вдатися до забезпечення доказів кореспондує загальний обов'язок суду – щодо судового керівництва процесом. Забезпечення доказів у цивільному судочинстві правомірно розглядати й як діяльність сторін, спрямовану на отримання необхідних доказів за дотриман-

ня умов, передбачених законом і як діяльність суду, що сприяє у збиранні та поданні доказів.

ЦПК України у редакції 2017 р. розширив перелік вимог, яким має відповідати заява щодо забезпечення доказів. Законодавець, регламентуючи процедуру забезпечення доказів (строки подання такої заяви, особливості руху в суді та наслідки ініціації питань забезпечення доказів), її реалізацію бачить виключно у позовному провадженні. Певною новелою ЦПК України у редакції 2017 р. стала можливість використати інститут забезпечення доказів під час розгляду справи міжнародним комерційним арбітражем чи третейським судом.

1. Грабовська О. О. Доказування у цивільному процесі України: проблеми теорії і практики. Київ: Юрінком Інтер, 2017. С. 37. 2. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за редакцією В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. С. 480. 3. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підручник для студентів юрид. спец. вищих навч. закладів. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. С. 280. 4. Треушников М. К. Судебные доказательства. Москва: ОАО «Издательский Дом «Городец», 2004. С. 40. 5. Штефан А. С. Механізм доказування у цивільному судочинстві: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2020. С. 341. 6. Фурса С. Я., Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі: науково-практичний посібник. Серія: Процесуальні науки. Київ: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2005. С. 95, 96. 7. Цивільний процес: навчальний посібник / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2006. С. 129. 8. Штефан А. С. Вчення про механізм доказування у цивільному судочинстві. Київ: Інтерсервіс, 2018. С. 336. 9. Цивільне процесуальне право України: підручник: у 2-х т. / за ред. доктора юрид. наук, професора, академіка М. М. Ясинка. Видання 2-е, переробл. і доповн. Київ: Алерта, 2021. Т. 1. С. 255. 10. Фурса С. Я., Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі: науково-практичний посібник (Серія: Процесуальні науки). Київ: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2005. С. 96. 11. Лезін Є. Є. Забезпечення доказів у цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. С. 80.

References

1. Hrabovska O. O. Dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi Ukrainy: problemy teorii i praktyky. Kyiv: Yurinkom Inter, 2017. S. 37. 504 s. [ukr.]. 2. Kurs tsyvilnoho protsesu: pidruchnyk / V. V. Komarov, V. A. Bihun, V. V. Barankova ta in.; za redaktsiieiu V. V. Komarova. Kharkiv: Pravo, 2011. S. 480. 1352 s. [ukr.]. 3. Shtefan M. Y. Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy: Akademichnyi kurs: pidruchnyk dlia studentiv yuryd. spets. vyshchikh navch. zakladiv. Kyiv: Kontsern «Vydavnychiy Dim «In Yure», 2005. S. 280. 624 s. [ukr.]. 4. Treushnikov M. K. Sudebnye dokazatelstva. Moskva: OAO «Yzdatelskiy Dom «Horodets», 2004. S. 40. 272 s. [rus.]. 5. Shtefan A. S. Mekhanizm dokazuvannia u tsyvilnomu sudochynstvi: Dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kyiv, 2020. S. 341. 470 s. [ukr.]. 6. Fursa S. Ya., Tsiura T. V. Dokazy i dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi. Naukovo-praktychnyi posibnyk. Seriya: Protseualni nauky. Kyiv: Vydavets Fursa S. Ya., KNT, 2005. S. 95, 96. 256 s. [ukr.]. 7. Tsyvilnyi protses. Navchalnyi posibnyk. A. V. Andrushko, Yu. V. Bilousov, R. O. Stefanchuk, O. I. Uhrynovska ta inshi. Za red. Yu. V. Bilousova. Kyiv: Pretsedent, 2006. S. 129. 293 s. [ukr.]. 8. Shtefan A. S. Vchennia pro mekhanizm

dokazuvannya u tsyvilnomu sudochynstvi. Kyiv: Interservis, 2018. S. 336. 392 s. [ukr.]. 9. Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy. pidruchnyk. Vydannia 2-e, pereroblene i dopovnene. U 2-kh tomakh. Za red. doktora yurydychnykh nauk, profesora, akademika M. M. Yasynka. Kyiv: Alerta, 2021. T. 1. S. 255. 330 s. [ukr.]. 10. Fursa S. Ia., Tsiura T.V. Dokazy i dokazuvannya u tsyvilnomu protsesi: naukovopraktychnyi posibnyk. (Seria: Protseualni nauky). Kyiv: Vydavets Fursa S. Ia., KNT, 2005. S. 96. 256 s. [ukr.]. 11. Liezin Ye. Ye. Zabezpechennia dokaziv v tsyvilnomu protsesi Ukrainy: Dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2018. S. 80. 230 s. [ukr.].

Tymchenko Hennadii. Some problematic issues of the institute of securing evidence in civil proceedings

The article examines the place of the rules on securing evidence in the structure of proving the circumstances of civil cases, the concept and procedural form of securing evidence in civil proceedings. The author substantiates that adversarial and dispositive principles determine the parties' free disposal of their rights, the burden of proof of their claims and objections, equal opportunities to prove their legal position before the court, and elements of judicial guidance in civil proceedings. Taken together, these principles determine the specifics of the nature of the procedural activity to establish the circumstances of civil cases.

The author argues that the procedures for securing evidence are an important element of the mechanism for exercising the parties' evidentiary rights, in particular, the right to collect and present evidence. Due to various circumstances, the necessary evidence is not always at the disposal of the parties. At the same time, the possibility to resort to securing evidence corresponds to the general duty of the court to judicially manage the process. The provision of evidence in civil proceedings can be legitimately considered as an activity of the parties aimed at obtaining the necessary evidence in compliance with the conditions provided for by law and as an activity of the court that assists in the collection and presentation of evidence.

The Code of Civil Procedure of Ukraine as amended in 2017 expanded the list of requirements that must be met by an application for securing evidence. The legislator, regulating the procedure for securing evidence (deadlines for filing such an application, peculiarities of the court proceedings and consequences of initiating the securing of evidence), sees its implementation exclusively in the claim proceedings. A certain novelty of the Code of Civil Procedure of Ukraine as amended in 2017 is the possibility to use the institute of securing evidence in the course of consideration of a case by an international commercial arbitration or arbitral tribunal.

Key words: provision of evidence, proof, means of proof, civil proceedings, judicial procedures.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-535-544

УДК 347.91/95

С. О. КОРОЄД,

доктор юридичних наук, професор*

ORCID: 0000-0001-7899-957X

**ПРАВИЛА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО
ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ЄДИНІ СТАНДАРТИ
ВИРІШЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПИТАНЬ**

У статті здійснюється науково-практичний аналіз документа «Правила організації ефективного цивільного судочинства у Київському апеляційному суді» (2023 р.) з точки зору запровадження нових механізмів забезпечення ефективного цивільного судочинства, зокрема в умовах воєнного стану. Визначається юридична сила і можливе місце цих Правил у системі джерел цивільного процесуального права, а також «завдання» зазначених Правил. Наводиться характеристика положень Правил, які суперечать положенням ЦПК України або ж дублюють його норми. Обґрунтовується висновок, що не лише юридична сила, а й практична цінність розроблених Правил викликає сумніви, адже в них відсутні певні нові інструменти чи нові рекомендації щодо тлумачення процесуальних норм, які могли б забезпечити ефективне цивільне судочинство або ж підвищити його ефективність порівняно з існуючим процесуальним регулюванням. Пропонується замість Правил видати структурований за відповідними процесуальними питаннями (розділами) збірник відповідних рішень Верховного Суду та Ради суддів України.

Ключові слова: цивільне судочинство, правила, ефективність, судовий розгляд, оперативність, своєчасність, процесуальна форма, процесуальні питання, стандарти, суд, учасники справи.

Koroied Serhii. Rules for the organization an effective civil proceedings as unified standards for solving procedural issues

The article carries out a scientific and practical analysis of the document «Rules for the Organization of Effective Civil Proceedings in the Kyiv Court of Appeal» (2023) from the point of view of the introduction of new mechanisms for ensuring effective civil proceedings, in particular in the conditions of martial law. The legal force and possible place of the specified Rules in the system of sources of civil procedural law, as well as the «objectives» of the specified Rules, are determined. The characteristics of the provisions of the Rules are given, which contradict the provisions of the Civil Code of Ukraine or duplicate its norms. The conclusion is substantiated that not only the legal force, but also the practical value of the developed Rules raises doubts, because they lack any new tools or new recommendations for the interpretation of procedural norms that could ensure effective civil proceedings or increase its effectiveness in comparison with the existing procedural regulation. Instead of the Rules, it is proposed to issue a

* Koroied Serhii, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor

© С. О. Короєд, 2024